

# Politični obzornik

## Iz francoske notranje politike

(Zadnja kriza francoske vlade, njeni vzroki in učinki.)

Ali je zadnjo vladno krizo v Franciji zopet povzročil umetni, po francoskem velekapitalu povzročeni padec franka?

To je prvo vprašanje, ki si ga zastavi poznavalec razvoja francoske notranje politike in vzrokov pogostih vladnih kriz v Franciji. Velekapital, ki drži s Francosko banko v rokah ključ francoskih državnih financ, je izzval krize neljubih mu vlad levičarskega kartela l. 1924 in 1928, vrgel je prvo Blumovo vlado Ljudske fronte junija 1937.; ali je povzročil tudi padec druge, Chautempsove vlade?

Odgovor bomo našli v kratkem pregledu finančnega in gospodarskega položaja Francije ob izbruhu krize.

Gibanje vrednosti francoskega franka od zadnjih devalvacij je bilo naslednje (vrednost franka v 1 funt. sterlingu):

|                                                             |        |
|-------------------------------------------------------------|--------|
| pred devalvacijo . . . . .                                  | 76.75  |
| po 1. devalvaciji (oktobra 1936.) . . . . .                 | 105.15 |
| marca 1937 . . . . .                                        | 106.20 |
| maja 1937 . . . . .                                         | 110.68 |
| 21. junija 1937. (demisija Blumove vlade) . . . . .         | 110.90 |
| julija 1937 . . . . .                                       | 132.88 |
| decembra 1937 . . . . .                                     | 146.50 |
| 10. januarja 1938 . . . . .                                 | 147.36 |
| 15. januarja 1938 . . . . .                                 | 148.52 |
| 14. januarja 1938 (demisija Chautempsove vlade) . . . . .   | 151.—  |
| 18. januarja 1938 (sestava 2. Chautempsove vlade) . . . . . | 148.80 |

Ta tabela nam prikazuje tri vzroke, ki so povzročali padec franka: devalvacijo, izvažanje zlata in s tem zmanjševanje zlate podloge ter končno padce, ki se vrste neposredno pred izbruhom vladnih kriz. Vendar nam primerjava tečajev franka v januarju 1938. in juliju 1937. dokazuje, da je bil tečaj franka v zadnji krizi mnogo stalnejši in ni utrpel takega padca, kakor v poletju 1937.

Primerjava proračunov, izglasovanih za leti 1937. in 1938., vodi k isti ugotovitvi: budžetni položaj Francije je bil v letošnjem januarju ugodnejši, kakor v l. 1937. To nam dokazujejo številke:

| Proračun l. 1937. |                      | Proračun l. 1938. |                     |
|-------------------|----------------------|-------------------|---------------------|
| Izdatki . .       | 48.022 milijonov fr. | Izdatki . .       | 54.,739,060.976 fr. |
| Dohodki . .       | 43.685 „ „           | Dohodki . .       | 54.,776,176.392 „   |
| Deficit . .       | 4.337 milijonov fr.  | Prebitek . .      | 37,115.416 fr.      |

Proračun je bil tedaj uravnovešen, finančni minister 2. vlade Ljudske fronte je povečal z novimi dajatvami dohodke državne blagajne za 19 milijard 245 milijonov frankov. Z 11 milijardami je mogel kriti predvidevano povečanje izdatkov za l. 1938, ostalih 8 milijard mu je ostalo za delno kritje izrednih izdatkov (narodna obramba, izredni krediti), ki so za tekoče leto preračunani na 18 in pol milijarde. Proračunski položaj Francije je bil tedaj začetkom l. 1938. ugodnejši, kot kdajkoli prej v zadnjih 10 letih.

Stanje državne blagajne tudi ni bilo kritično. Predujmi Francoske banke državi so padli od 22 milijard v l. 1936. na 10 milijard v l. 1937., vsota posojil (državi, železnicam) se je znižala v istem razdobju od 47 na 22 milijard. Gibanje dobro-

imetja v državni blagajni v teku zadnjega polletja pred izbruhom vladne krize je bilo naslednje:

|                                      |                     |
|--------------------------------------|---------------------|
| 15. junija 1937 . . . . .            | 2.500 milijonov fr. |
| 23. junija 1937 (po krizi) . . . . . | 1.485 „ „           |
| 29. junija 1937 . . . . .            | 20 „ „              |
| 17. januarja 1938 . . . . .          | 7 milijard fr.!     |

Stanje državne blagajne tedaj tudi ni vzrok krize in bi finančni minister lahko vzdržal vse večji napad na frank, kot ga kaže spredaj objavljena tabela o padanju vrednosti franka nekaj dni pred vladno krizo.

Pri tem res ugodnem stanju državne blagajne pa ne smemo pozabiti, da ga je fin. minister dosegel s tem, da je ustavil vse kredite za javna dela, s čimer se je povečala brezposelnost, ter s povišanjem davkov, kar je imelo za posledico nadaljnji dvig cen, ki je bil radi devalvacij itak že občuten. Vse to ni ostalo brez vpliva na notranje politični položaj v Franciji pred krizo, kar pa obravnavamo kasneje.

Stanje zlate podloge franka se je konec l. 1937. prvič po l. 1934. spet povečalo:

|                                      |                                     |
|--------------------------------------|-------------------------------------|
| l. 1934 . . . . .                    | 160 milijard fr.                    |
| l. 1935 . . . . .                    | 129 „ „ ali . . . . . — 31 milijard |
| l. 1936 . . . . .                    | 93 „ „ „ . . . . . — 36 „           |
| l. 1937 1. julija 79 „ „ „ . . . . . | — 14 „                              |
| l. 1937 decembra 81 „ „ „ . . . . .  | + 2 „                               |

Vse to dokazuje, da januarska vladna kriza nikakor ni bila finančna kriza, kakor je bila n. pr. kriza Blumove vlade. Vzroki te krize so bolj na površju, lahko rečemo, čisto politične narave: Kriza je bila poskus, da se razbije Ljudska fronta, izključi iz vladne večine skrajna levica in nasprotno pritegne v večino zmerna desnica, t. j. skupina Reynaud-Flandin. Usodno bi lahko pri tem postalo za Ljudsko fronto dejstvo, da se je poskus izvedel s sodelovanjem desnega krila radikalov — Chautemps Bonnet — ki so del vladne večine. Padanje franka tik pred krizo pa dokazuje, da je za vsem tem stal finančni velekapital, kar je itak samo po sebi razumljivo. Vendar kljub vsemu temu poskus ni uspel.

Ljudska fronta je pod drugo svojo vladno brez dvoma slabela. „Pavza“ v izvajanju njenega programa, ki je nastopila že pod Blumovo vladno, se je vlekla v nedogled, finančna politika George-a Bonnet-a je sicer polnila državno blagajno, a segala je predvsem v žep malega človeka (7 milijard od povečanih dohodkov so vrgli posredni davki), dočim je neomajno ščitila svobodno trgovino z zlatom, dopuščala njegov izvoz in mu omogočala odtegnitev obdavčenju. Posledica te politike je sicer res bilo na eni strani ugodno stanje državne blagajne, a na drugi strani je zaradi ustavljenih kreditov za javna dela naraščala spet brezposelnost, zlasti še po zaključku svetovne razstave v novembru 1937.; radi povečanih davkov so rasle tudi cene, realna mezda delavcev pa sorazmerno padla. Delavci so po brezuspešnih poizkusih, da dosežejo zlepa sorazmerno povišanje mezd, zopet začeli zasedati tovarne in stavkati. Tako sta decembra meseca stavkali transportna (samo šoferji) in živilska industrija, poleg cele vrste večjih podjetij v drugih industrijah. Končno je koncem decembra izbruhnila splošna stavka uslužbencev javnih ustanov v Parizu (avtobus, podzemna železnica, vodovod, elektrika in plin), ki so zahtevali enako povišanje plač, kakor so jih z decembrom dosegli državni uradniki in delavci državnih ustanov (80—150 fr. na mesec), kar je pa mestni svet odklonil. Po enodnevni splošni stavki je vlada obljubila posredovanje v smislu delavskih zahtev ter so s 1. januarjem uslužbenci res dobili zahtevane poviške.

V času parlamentarnih božičnih počitnic, na katere sta odšla parlament in senat 2. januarja t. l., potem ko sta odglasovala proračun za l. 1938 in vzela na znanje poročilo fin. ministra, da je finančni in gospodarski položaj države ugodnejši, kakor kdajkoli zadnja leta, kar je na podlagi zgoraj navedenega ustrezalo resnici, pa je po mnenju nekaterih z desnico in finančnimi krogi povezanih predstavnikov radikalne stranke, med njimi zlasti fin. ministra George-a Bonnet-a samega, dozorela situacija tako daleč, da je bilo upati na razbitje ljudske fronte. Na eni strani je nenadna skoraj generalna stavka v Parizu po mnenju teh krogov zelo vznemirila srednje sloje in vzbudila v njih nerazpoloženje in nezaupanje do delavskega razreda, češ da bo začel posegati po revolucionarnih sredstvih; na drugi strani so se ti krogi bali, da bodo vedno nova odkritja v desničarski zaroti „Cagoulardov“ desne stranke tako kompromitirala pred volilci, da po prihodnjih volitvah ne bodo v parlamentu predstavljale nobene moči in se bo radikalna stranka znašla kot edina meščanska stranka v veliki manjšini proti večini delavskih strank.

Dne 10. januarja, zadnji dan parlamentarnih počitnic, je varnostna policija odkrila atentatorje, ki so 11. septembra 1937 položili bombe na sedežu podjetniških sindikatov v Parizu. Za čudo ni bilo v trenutku eksplozije v stavbi žive duše in je bil edina žrtev stražnik, ki je vršil službo v bližini stavbe. Atentatorji so bili člani taistih desničarskih organizacij, katerih zaroto odkriva policija že od novembra lanskega leta in prihajajo vsak dan novi zločini na dan, od prepovedanega trgovanja z orožjem in kopičenja orožja na važnih krajih Pariza in po vsej Franciji, preko terorističnih umorov političnih nasprotnikov do zastrupljanja z bacili in podobno. Vsaka nova aretacija sega v vedno višje socialne razrede in vedno bolj odkriva povezanost finančne oligarhije — 200 družin — s to zaroto proti Franciji — središče zarote je bila kemična industrija v Clermont Ferrandu, ki je v rokah mednarodnega trusta —, kakor tudi povezanost zarotnikov z nemškim, italijanskim in španskim fašizmom. Odkritje policije dne 10. januarja je bilo za velekapital porazno.

10. januarja je začel frank padati. Skoraj istočasno so odklonili podjetniški sindikati vabilo predsednika vlade na pogajanja o novem „Statut de la paix social“ s predstavniki delavskih sindikatov, ki so se vabilu brez pridržka odzvali. 12. januarja se je sestal parlament, ki je po izvolitvi predsedništva za l. 1938, takoj prešel na generalno debato o političnem položaju. Debata je bila proti jutru 14. januarja prekinjena z demisijo socialističnih ministrov, ki ji je sledil odstop vlade.

Kaj je povzročilo padec vlade?

Že pred otvoritvijo parlamenta je podal fin. minister novinarjem zelo pesimistično izjavo o položaju franka, ki je začel padati, kakor že omenjeno 10. januarja na dan odkritja atentatorjev na podjetniške sindikate. Isti ton je povzel ministrski predsednik ob otvoritvi debate o splošnem položaju, ko je dejal, da večni socialni nemiri, ki jih povzročajo temni elementi s stavkami in celo splošnimi stavkami, majojo zaupanje v državo in njene finance, radi česar je frank v stalni nevarnosti. Spričo težkega položaja franka do nadaljnjega ni mogoče izvajati programa ljudske fronte, zlasti ne starostnega zavarovanja delavcev in javnih del, kar vse zahteva nove kredite, ki pa morajo biti izključno na razpolago za potrebe franka. Niti z besedico ni obsodil Chautemps desničarske zarote niti izzivalne odklonitve podjetnikov, da bi se pod njegovim predstvom pogajali za nov delavski zakonik. Vse težave, ki so bojda v desetih dneh navalile na državno blagajno, je valil izključno delavcem v breme.

Ta izjava je enako presenetila obe delavski stranki, ki sta zahtevali sestanek zastopnikov levece ter ponovno izjavo predsednika vlade, v kateri bi omilil svoje besede na račun delavstva in obsodil ravnanje podjetnikov in desničarsko zaroto. Chautemps je tako izjavo podal, napetost se je polegla in takoj so prešli na sestavo dnevnega reda za prih. sejo in izglasovanje zaupnice vladi. Ker dnevni red predlagan od večinskih strank, ni vseboval ničesar, kar bi pomenjalo izvajanje programa Ljudske fronte, ga skrajna levica ni podpisala in je objavila, da se bo pri glasovanju zaupnice glasovanja zdržala. Po tej izjavi se je tretjič v tej noči povzpel Chautemps na govorniški oder ter ob zaključku kratkega odgovora prejšnjemu govorniku, članu skrajne levece, vrnil tej „njeno svobodo“, s čimer je dal jasno razumeti, da ne računa več na večino z njimi, ampak na večino brez njih. To njegovo izjavo je tudi desnica sprejela z burnim aplavzom in ni dvoma, da bi vlada dobila kljub abstinenci komunistov večino.

Toda socialisti so, zvesti svojemu stališču, da morejo sodelovati le v vladi, ki jo podpira večina Ljudske fronte, ker le za sodelovanje v taki vladi so dobili od svojih volilcev pooblastilo, odstopili in nato je odstopila vsa vlada.

Razplet krize je bil prav tako dramatičen. Prvi mandatar, ki mu je predsednik republike ponudil sestavo vlade, ni bil Blum kot predstavnik najmočnejše parlamentarne skupine, marveč Chautemps, ki je mandat odklonil, nakar ga je sprejel George Bonnet, ki je takoj nato podal zelo optimistično izjavo o položaju franka, ki da ne vzbuja nobenih vznemirjenj. Mandat pa je moral v 48 urah vrniti, ker so mu odrekli podporo ne samo socialisti — na komuniste sploh ni računal — marveč se je tudi večina lastne stranke izrekla proti njemu: prejel je 31 glasov, 26 se jih je odkrito izjavilo proti, vsa ostala večina se je zdržala glasovanja. Šele sedaj je nastopil kot mandatar Blum, ki pa ni uspel s svojo široko namero, da sestavi vlado od Thorez-a do Reynaud-a, torej da razširi večino proti centru. Sledil mu je Chautemps, ki je sestavil samoradikalsko vlado, ki pa je v svoji deklaraciji pred parlamentom sprejela program Ljudske fronte brez pridržka, se ga zavezala izvajati, med drugim zlasti obljubila javna dela in pokojnino ostarelim delavcem, dalje ostro obsodila „Cagoularde“ ter ponovno poudarila, da ostane zvesta programu Ljudske fronte. Odnesele je zaupnico 501 proti 1 glasu.

Da razumemo to izpremembo ki se je v kratkih 5 dneh izvršila pri Chautempsu in desnem krilu radikalov, ki po večini sestavlja vlado, moramo nakazati še dogodke, ki so se v teh dneh odigrali po vsej Franciji.

Še nobeni vladni krizi ni francoski narod sledil s tako napetostjo in tako živo pri njej sodeloval, kakor pri zadnji. Že drugi dan krize se je v Parizu vršil ogromen shod vseh strank Ljudske fronte, ki so vse zahtevale vlado vseh strank Ljudske fronte. Dva dni kasneje, ko krize ni hotelo biti konec, se je vršil enako velik shod, ki je še bolj odločno poudaril gornjo zahtevo. Vsakemu shodu je prisostvovalo čez 50 tisoč ljudi. Pa ne samo v Parizu, po vsej Franciji, po vseh mestih in trgih so se vršili enaki shodi, ki so vsi zahtevali isto: vlado Ljudske fronte „à l'image du Front populaire“ t. j. s sodelovanjem vseh strank Ljudske fronte. Isto so zahtevale tudi vse neštete organizacije Ljudske fronte od okrajnih in pokrajinskih do parlamentarnih, kjer so vse skupine Ljudske fronte z radikalno vred izglasovale resolucije z zahtevo po vladi, ki se bo opirala edino na večino Ljudske fronte in se zavezala izvajati njen program. Predvsem pred temi je desno krilo radikalov kapituliralo, izreklo v vladni deklaraciji z izjavo, da je v popolnem nasprotju z izjavami, ki so jih isti možje dajali pred 5 dnevi, svoj „peccavi“ — ali je bilo to odkritosrčna ali samo taktična poteza, bo pokazala vlada s svojim delom — ter samoradikalso vlado postavilo na temelje programa Ljudske fronte.



V čem je tedaj veliki pomen zadnje vladne krize v Franciji? Izkazalo se je, da je Ljudska fronta postala iz volilnega sporazuma, ki ga je demokratskim strankam diktirala fašistična nevarnost v Franciji in usoda demokracij v Nemčiji in Italiji, v dveh letih živ organizem, globoko zasidran v francoskem narodu, ki mu še vedno latentna fašistična nevarnost narekuje živo sodelovanje in zanimanje pri razpletu dogodkov v parlamentu in nadzorstvo nad poslanci, ki jim je dal zaupanje pri volitvah. Če je bilo v prejšnjih zakonodajnih dobah mogoče, da so levičarski karteli razpadli v parlamentu in se je tam sestavila nova večina, ki ni bila v skladu z večino, kateri je narod dal zaupanje pri volitvah, je po zadnji krizi postalo jasno, da so zadnja leta neprestane politične napetosti, dalje usoda demokracij v Italiji, Nemčiji in Španiji, večino francoskega naroda tako izšolale, da ne bo več dovolila svojim pooblaščencom v parlamentu barantati s programom, na čigar podlagi so bili izvoljeni.

Zastopniki delavskih sindikatov so na shodih, ki so se vršili širom Francije, to jasno povedali, ko so izjavili, da „bodo poklicali delavstvo v akcijo“, če ne bo sestavljena vlada, ki se bo opirala na večino ljudske fronte in se zavezala izvajati njen program. Beseda je bila jasna, namenjena je bila 5 milijonom organiziranih delavcev, ki bi se jim priključile tudi množice kmetov, ki so pod novo vlado ljudske fronte dosegli znatno zvišanje cen svojih glavnih pridelkov. Splošna volilna pravica je v Franciji šele po zadnji krizi nekako „meso postala“, ker se je izkazalo, da ni več lahko z različnimi parlamentarnimi manevri proti volji večine v narodu spraviti na površje vlado, ki se ne bi naslanjala na to večino, ampak samo na slučajno večino v parlamentu.

Sedanja vlada je samo prehodna vlada. Pri izvajanju napovedanih reform zadeva vsak dan na večje težave, ki jim že po svoji sestavi ni kos. Njen „Statut moderne du travail“ ni povsечи niti delavcem niti podjetnikom, obravnavanje zak. osnutka o pokojnini delavcem je s težavo odložila na marec.

V medvladju, ki je sedaj v Franciji, sta na delu dve struji. Prva hoče na vsak način razširiti vladno večino proti centru in najti bazo, na kateri bi se lahko zedinili tako komunisti kakor desničarji Flandinovega tipa, kar je utopija, saj igra Flandin v Franciji Goebelsovo vlogo protikomunističnega gromovnika. Druga, ki uživa vso podporo pri volilcih, pripravlja vse, da se sestavi vlada vseh strank, ki so 14. julija prisegle na program Ljudske fronte, ki bi ga ta vlada začela končno odločno in brez odloga izvajati.

Razplet dogodkov bo pokazal, katera struja bo prevladala. Vito Kraigher.

## **Iz angleškega političnega življenja**

Časopisi: Mr. Chamberlain namerava sklicati mirovno konferenco.

National Government.

Štrajki in brezposelnost v Angliji.  
Padec prve Chautempsove vlade.  
Demisija Mr. Eden-a.

Labour Party je reagirala na „levo“. Njen fiasko je bil trojen. Prvič, da stranka ni imela vodilne osebnosti. Mr. Atlee in Mr. Morrison nista imela za seboj tiste povezane politične preteklosti, brez katere si je težko pridobiti zaupanje ljudi. In to velja še posebno za Anglijo. Mr. Ramsaya Macdonald-a je obdajal žar 45 letne borbe laburističnega gibanja in njegovo ime je bilo močnejše od kričevih

napak in nezvestobe do strankinega programa. Do izdajstva, seveda. Zaključek njegovega političnega delovanja in njegov življenski konec sta tragična. L. 1935. je pri volitvah propadel v svojem lastnem okraju. Decembra 1937 je umrl na poti v Južno Ameriko. Njegovo krsto so prekrili z union jack-om in ga pokopali z „nacionalnimi častmi“. — Stranka je bila v slabi poziciji še zato, ker vse do leta 1937 ni nastopila s preprostim in določenim programom. Tretji razlog pa je bila ekskluzivnost Labour Party, ki je izključno zgrajena na sindikatih. Toda Trade Unions še niso organizirali večine uradništva niti delavskih mas iz novih industrijskih področij v dolini reke Temze.

V letih 1931—1935 je bilo delavsko gibanje v Angliji razbito. Iz borbe v fronti se je razvila „guerilla“: pohodi stavkujočih in brezposelnih, katerim slede pretepi s policijo, zapor in nasilje. Začasno uspešna je bila tudi poteza konservativcev, ki so imenovali svojo vlado, „Narodno vlado“. V resnici pa je to bila vlada konservativcev, toryjev, „stare, slavne zastave slavnega imperija“. Njen program se glasi: Vse za narod, za „Nation“. Konkretno pa je to pomenilo naslednje: Nova vlada si je z devalvacijo funta in odpravo zlatega standarda pomagala iz neposredne krize. Obenem se je Anglija obdala z visokimi tarifami. Za tem carinskim zidom se je razvila nova industrija, takoimenovana industrija XX. stoletja, ki ni zgrajena več neposredno na premogu, temveč na elektriki in sicer v bližini konsumenta. Pol milijona delavcev se je preselilo iz Walesa in severa v londonski bazen. „Buy british“! t. j. „Kupuj domače blago!“ ali „Svoji k svojim!“ je postalo geslo angleške trgovine. „Made in England“ si bral povsod. Denarni ukrepi so nudili angleški trgovini nove možnosti, s katerimi je izpodrinila države, ki so se še krčevito oprijemale svoje zlate podlage. Izdatkov za vojsko vlada ni znatno povečala, ker je bilo takrat razmerje nasprotujočih si sil na kontinentu, kot po vsem svetu, še v prid Angliji. Tako je lahko državni proračun zaznamoval izdatne presežke.

Vendar je kriza zapustila velike črne lise na gospodarskem zemljevidu Anglije. Raztezajo se povsod tam, kjer je gospodarstvo slonelo na premogu. Te pokrajine so prej imenovali „black country“ t. j. črno deželo in jih danes imenujejo „depressed areas“ t. j. province žalosti in bede.

Brezposelnost — sodobna oblika pauperizma — je neozdravljiva rana angleškega poveljnega gospodarstva. Niti preusmeritev ekonomije niti mobilizacija vojne industrije nista mogli likvidirati mase poldruga milijona brezposelnih. Dovolj žalostno izpričevalo za deželo tolikega bogastva. Januarja 1938 beleži statistika 8% ljudi brez dela v Londonu in nad 30% v Wales-u in drugje. Tako imenovani Means Test je brezposelnim prikrajšal podpore. Ideja te uredbe je naslednja: če sta pred krizo služila mož in žena in če ona še služi in je on brezposeln, mož ne dobiva podpore. Prav tako v obratnem smislu ter glede odraslih otrok, ki živijo s starši. Posledica tega zakona je bila, da je padel življenski standard na ono stopnjo, na kateri se javlja pomanjkanje pri bistvenih življenskih potrebah kot pri prehrani in obleki. Toda delati jim ni treba, tem blaženim ljudem. Da, če bi se Anglija lahko iznebila tega milijona in pol ljudi! Če bi jih mogla, recimo, poslati v kolonije, bi se vendar že v kratkem času pojavila nova armada brezposelnih v istem razmerju s celotnim zaposlenim prebivalstvom, kot poprej. Vojaški krogi, ki so v skrbeh zaradi pomanjkanja človeškega materiala, so razvili v pasivnih krajih močno propagando, da bi se jim brezposelni javili kot prostovoljci. Tudi to je ideja, ki pa še ni rodila mnogo sadov, ker vsakdo pač ni za vojaški stan. Nekakšna rešitev bi bila tudi v splošni mobilizaciji. Takrat bi še primanjkovalo delovnih moči.

Po l. 1933. nastopi s hitlerizmom nova doba. Labour Party še vedno ne razume in odgovarja na žalostne izkušnje nemške socialne demokracije z naslednjim geslom: „Delavstvo naj okrepi Labour Party, ki stoji na čelu politične borbe proti diktatorjem, tako fašističnim, kot komunističnim.“

Vickers & Co, angleški Krupp, je objavil v organu nemškega generalštaba („Deutsche Wehr“) ponudbe, da lahko opremi novo nemško armado z najmodernejšim orožjem. Nemška industrija namreč takrat še ni zadoščala vsem potrebam. Obenem si je tako Mr. Vickers ustanovil novo tržišče v Angliji sami, ki se bo kmalu morala na novo oborožiti, da se postavi v bran rastočemu nemškemu imperializmu.

V novoletni številki (1934) „Daily Mail-a“ je Lord Rothermere<sup>1</sup> naslovil svoj uvodni članek: „Živeli črnosrajčniki!“ (Up with the blackshirts!). Njegov pozdrav in navdušenje velja črnosrajčnikom Sir Oswald Mosley-a. Kakor vsi führerji, duceji etc. je tudi Mr. Mosley izšel iz socialistične stranke, kjer je „spoznal globoke zablode marksizma“. Drugače pa je ta angleški fašizem veren posnetek nemškega nacionalnega socializma. Iz Nemčije je baje tudi dobival podpore. Nerodno je, da je Mr. Mosley-eva žena židinja. Po krvavih julijskih dogodkih istega leta v Nemčiji se je Lord Rothermere javno odpovedal temu gibanju. S tem pa ga še ni bilo konec in še danes predstavljajo „blackshirts“ v Angliji za konservativce železno rezervo. „National Government“ gleda namreč v Mosley-u in njegovih črnih četah svojega event. naslednika.

Meseca junija 1935 so levičarski in liberalni listi oglasili plebiscit za mir in stavili angleškemu prebivalstvu sledeča vprašanja: „Ali naj ostane Britanija članica društva narodov? Ali bi pristali na mednarodno pogodbo, ki bi kratkoma odpravila vse suhozemske in pomorske oborožene sile? Ali naj se z mednarodno pogodbo prepove privatna izdelava in prodaja orožja?...“ 10 milijonov je odgovorilo da na prvo vprašanje, 9 milijonov na drugo in še enkrat 10 milijonov na tretje... Zdi se, kakor da je to bil poslednji odsev pvojne revolucionarnosti, ko je bil spomin na vojne grozote še živ in ko še ni ugasnilo upanje na miroljubno sožitje narodov. Konservativni časopisi z „Daily Expresse-om“ na čelu (katerega lastnik je Lord Beaverbrook, drugi časopisni magnat) so začeli nemudoma gonjo proti mirovnemu plebiscitu: „Referendum za mir je navadna agitacija za vojno in nič drugega. Ne podpišite ga! Naše geslo je: tuji prepiri in tuje spletarije nam niso mar. Bodimo zadosti močni, da se ubranimo tujčeve blokade. Nobene vojne več! Teh 212.000 funtov, ki jih Anglija prispeva za Društvo Narodov, bi razdelili rajši brezposelnim. Vaš referendum za mir je referendum za kri!“ — S tem brezvestnim in absurdnim pisanjem pripravlja angleška desnica prebivalstvo na nov oborožitveni program.

Spomladi pred volitvami v parlament je posegel vmes še važen dogodek, ki je gotovo vplival na njihov izid. Kralj Jurij VI. je namreč slavil 25 letnico svojega vladanja. Vršile so se velikanske slavnosti in vrstili so se razkošni sprevodi. Tri tedne po kraljevem sprevodu v West-End-u<sup>2</sup> je kralj odšel v East-End, kjer ga je njegovo zvesto delovno ljudstvo pozdravljalo še z večjim navdušenjem. „Kralj je z nami in nas brani pred grabežljivostjo aristokratov in kapitalistov...“ Milijon trobojnic je frfotalo v britanskem nebu in atmosfera narodnega edin-

<sup>1</sup> lastnik največjega časopisnega trusta v Angliji. Samo „Daily Mail“ izhaja dnevno v 1.700.000 izvodih.

<sup>2</sup> West-End predstavlja bogati in aristokratski del Londona. East-End se imenuje pristaniške in proletarske četrti.

stva je bila ustvarjena. „Kraljev srebrni jubilej“ je bila iznajdba M. Baldvyn-a, šefa Narodne vlade. Nikdar poprej v angleški zgodovini niso kralji slavili podobnih obletnic. Niti kraljica Viktorija jih ni, ki je vladala 60 let. Pojav tega novega elementa med navadami britanskega kraljestva ima mnogo Angležev za največji historičen dogodek tega stoletja (!) Te svečanosti so nedvomno pripomogle k zmagi konservativcem, kakor je tudi kraljevo kronanje dve leti pozneje nudilo moralno pomoč oborožitvenemu programu. L. 1935 konservativci niso mogli agitirati proti volji te mase, ki je v plebiscitu za mir izrazila svojo zvestobo do Društva Narodov in do temeljnih načel mednarodnega prava. Društvo Narodov je služilo v abesinski vojni britanskim koristim in jim obenem odslužilo ter je bilo ponovno izigrano in ponižano. Dandanes ne bi več našel deset milijonov Angležev in Angležinj, ki bi verovali vanj. Kolektivna varnost je razbita in oborožitveni industriji so se odprle najlepše perspektive.

Pri novemberskih volitvah leta 1935 je dobila Narodna vlada 10% milijonov glasov, Labour 7½ in liberalci 1 milijon. Ta imeniten uspeh konservativcev je že deloma razumljiv, če pomislimo, v kakšnem „ozračju“ so se volitve vršile. Nadalje, narodna vlada ni pozvala volivcev, da bi o čem premišljevali ali da bi se odločili za pot neznane aventure. Toryji imajo v zalogi kader dobrih govornikov in organizatorjev. Navajam nekatere izvlečke iz govora konservativne agitatorke v londonskem predmestju: „Če volite „labour“ — preden izgovorite Jack Robinson, že ste brezposelni, Velika Britanija zapletena v vojno ob strani teh groznih boljševikov — vaša imovina vsa zaplenjena; nič vam ne bo preostalo za vaša stara leta, nič, da bi zapustili svojim otrokom. — Prisilili bodo našega dragega kralja, da odstopi — in vaša žena bo nacionalizirana. S staro firmo, t. j. Narodno vlado vsa varnost, nobene negotovosti. Vi hočete mir? Mr. Baldvyn je zvest Društvu Narodov, saj je to sam zagotavljal v svojem čudovitem govoru zadnjo soboto. Društvo Narodov naj prepreči vojno. Pa tudi lojalnost do Društva Narodov ne more zahtevati od nas, da še mi riskiramo vojno. Iz tega razloga moramo biti močno oboroženi, da naša varnost ne bo odvisna od milosti Društva Narodov. Saj od tujcev ne moremo biti odvisni.<sup>3</sup> Bolje je, da smo sami močni, tudi če je treba zadržati pasove...“

Poleti 1935 so se vrstili dogodki s podvojeno brzino. Na temeljnih osnovah, ki si jih je zgradila „National Government“, se je njena politika razvijala dalje. Presenetiti nas ne more, da se Anglija pod njenim vodstvom ni odrekla kolektivni varnosti niti njeno stališče v Španiji in na Kitajskem, niti ponovne dvorske svečanosti, niti vest, da namerava prvi minister Narodne vlade, Mr. Chamberlain, sklicati mirovno konferenco. In če je danes podal demisijo M. Eden (ki pa ni bil boljševik) in bo jutri Mr. Halifax sklepal prijateljske pogodbe z Nemčijo in Italijo, pustil na cedilu demokratične zaveznike in demokracijo sploh, nam bo to razumljivo.

Britanski konservatizem sovraži vse oblike socializma, tudi tako imenovane socialne ideje sploh. Sovraži misel, da bi se moral kadarkoli boriti ob strani SSSR. Ne prija mu Hitlerjeva napadalnost. Ugaja mu pa, če Hitler grmi proti boljševikom. Še bolj kot Hitlerja mrzi Mussolinija; kajti Mussolini je ponižal njegovo premoč v Afriki in v Sredozemskem morju. Vendar v izberi med Stalinom in Mussolinijem ne okleva: odloči se za Mussolinija, ker brani kapitalizem in osebno lastnino.

(Konec sledi.)

<sup>3</sup> Nepolitičen ud angleške družbe ima globoko vkoreninjeno antipatijo do vsega, kar je tuje. Ta instinkt konservativci spretno izrabljajo.